GRAMATYKA · SŁOWNICTWO

Słowotwórstwo w angielskim: przedrostki, przyrostki i konwersja

Igor Zadrużyński

Opublikowano 19 listopada 2026

O LEKCJI

Kto zna słowo help, zna od razu całą rodzinę: helpful, helpless, helper, unhelpful. Angielski buduje nowe słowa z kilku prostych klocków – przedrostków, przyrostków i złożeń – a do tego chętnie zmienia część mowy bez żadnej końcówki (to text, to google). Znajomość tych klocków ma dwie zalety. Po pierwsze, pozwala domyślić się znaczenia nowego słowa bez słownika. Po drugie, przydaje się w zadaniach ze słowotwórstwa, w których z podanego słowa trzeba utworzyć inne, pasujące do zdania.

Wersja online z ćwiczeniami i nagraniami wymowy

SŁOWA KLUCZOWE: Gramatyka, Słownictwo

SPIS TREŚCI

1. Klocki słowotwórcze 2
2. Przedrostki przeczące: un-, in-, dis- 2
3. Inne przedrostki 3
4. Przyrostki rzeczowników 3
5. Przyrostki przymiotników 3
6. Przyrostki czasowników i konwersja 4
Źródła i dalsza lektura 5

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/slowotworstwo/

1. Klocki słowotwórcze

SPOSÓB	CO SIĘ DZIEJE	PRZYKŁAD
przedrostek (*prefix*)	zmienia znaczenie, zwykle nie część mowy	happy → un happy
przyrostek (*suffix*)	zwykle zmienia część mowy	happy → happi ness
złożenie (*compound*)	dwa słowa tworzą jedno	rain + coat → raincoat
konwersja (*conversion*)	słowo zmienia część mowy bez zmiany formy	a text → to text
zbitka (*blend*)	dwa słowa zlane w jedno	breakfast + lunch → brunch

O rzeczownikach złożonych (*bus stop, toothbrush*) była mowa w lekcji o rzeczownikach[1]. Ta lekcja skupia się na przedrostkach i przyrostkach.

2. Przedrostki przeczące: *un-*, *in-*, *dis-*

Najczęstsze przedrostki odwracają znaczenie słowa. Niestety nie ma prostej reguły, który z nich wybrać – trzeba się ich uczyć razem ze słowem. Kilka wskazówek jednak pomaga.

PRZEDROSTEK	WSKAZÓWKA	PRZYKŁADY
un-	najczęstszy, zwłaszcza przy słowach rodzimych	unhappy, unkind, unusual, unfair, unlock
in-	przy słowach pochodzenia łacińskiego	incorrect, invisible, independent, informal
im-	przed *p* i *m*	impossible, impatient, immature, impolite
il-	przed *l*	illegal, illogical, illiterate
ir-	przed *r*	irregular, irresponsible, irrelevant
dis-	przy czasownikach i niektórych przymiotnikach	disagree, dislike, disappear, dishonest
non-	„nie-" w sensie technicznym, często z łącznikiem	non-smoker, non-stop, non-fiction

Przedrostek *un-* przy czasownikach znaczy często „cofnąć czynność": *unlock* (otworzyć zamek), *undo* (cofnąć), *unpack* (rozpakować).

PRZYKŁADY

- **It's impossible to park in the city centre.**
  W centrum nie da się zaparkować.
- **Parking on the pavement is illegal here.**
  Parkowanie na chodniku jest tu nielegalne.
- **I disagree with you completely.**
  Zupełnie się z tobą nie zgadzam.

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/slowotworstwo/

3. Inne przedrostki

PRZEDROSTEK	ZNACZENIE	PRZYKŁADY
re-	ponownie	rewrite, rebuild, reuse, replay
mis-	źle, błędnie	misunderstand, misspell, mislead
over- / under-	za dużo / za mało	overcooked, oversleep / underpaid, underestimate
pre- / post-	przed / po	pre-war, preview / post-war, postpone
ex-	były	ex-wife, ex-president
co-	współ-	co-worker, co-author
anti- / pro-	przeciw / za	anti-social, pro-European
multi- / bi-	wielo- / dwu-	multicultural, bilingual
self-	samo-	self-confident, self-employed

PRZYKŁADY

- Sorry, I misunderstood the question.
  Przepraszam, źle zrozumiałem pytanie.
- I overslept and missed the bus.
  Zaspałem i uciekł mi autobus.

4. Przyrostki rzeczowników

Przyrostki tworzą rzeczowniki od czasowników i przymiotników. Warto je pogrupować według znaczenia.

ZNACZENIE	PRZYROSTEK	PRZYKŁADY
osoba, która coś robi	-er, -or, -ist, -ian, -ant	teacher, actor, artist, musician, assistant
osoba, wobec której coś się robi	-ee	employee, trainee, refugee
czynność, proces	-tion, -sion, -ment, -al	education, decision, payment, arrival
cecha, stan	-ness, -ity, -ance, -ence	kindness, ability, importance, difference
relacja, okres życia, obszar	-ship, -hood, -dom	friendship, childhood, freedom, kingdom

Para *-er* i *-ee* dobrze pokazuje, jak działają przyrostki: *employer* to pracodawca, a *employee* – pracownik.

5. Przyrostki przymiotników

PRZYROSTEK	ZNACZENIE	PRZYKŁADY
-ful / -less	pełen czegoś / bez czegoś	careful – careless, useful – useless, hopeful – hopeless

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/slowotworstwo/

PRZYROSTEK	ZNACZENIE	PRZYKŁADY
-able / -ible	dający się zrobić	washable, readable, flexible, visible
-ous	mający cechę	dangerous, famous, nervous
-al, -ic, -ive	związany z, mający cechę	national, historic, creative, expensive
-y	pełen, pokryty (często pogoda)	rainy, sunny, dirty, sleepy
-ish	trochę, mniej więcej; narodowość	reddish, fortyish, British, Polish

Przymiotniki na *-ed* i *-ing* (*bored* i *boring*) omawia lekcja o przymiotnikach[2], a przysłówki na *-ly* – lekcja o przysłówkach[3].

TYPOWY BŁĄD

~~The film was very interested. The instructions were unclearly. He is very confidence.~~

The film was very interesting. The instructions were unclear. He is very confident.

W zadaniach ze słowotwórstwa najwięcej punktów traci się nie na rdzeniu słowa, ale na części mowy. Zanim wpiszesz odpowiedź, sprawdź, czego potrzebuje zdanie: po *very* i *be* – przymiotnika, po *a* / *the* – rzeczownika, przy czasowniku – przysłówka.

6. Przyrostki czasowników i konwersja

Czasowniki tworzą przyrostki *-ise* (po amerykańsku *-ize*), *-en* i *-ify*: *modernise, organise, widen, shorten, simplify, classify*. Brytyjska pisownia dopuszcza obie formy *-ise* i *-ize*, ale w codziennych tekstach w Wielkiej Brytanii częściej widać *-ise*.

Bardzo często słowo w ogóle nie zmienia formy, tylko część mowy – to **konwersja**. Z rzeczowników powstają czasowniki: *a text ↣ to text, an email ↣ to email, a bottle ↣ to bottle*. Z czasowników – rzeczowniki: *to walk ↣ a walk, to drink ↣ a drink*. Przy niektórych parach zmienia się tylko akcent: *a **re**cord* (rzeczownik) i *to re**cord*** (czasownik).

PRZYKŁADY

- **I'll text you when I get there.**
  Napiszę do ciebie, kiedy dojadę.
- **Let's go for a walk along the river.**
  Chodźmy na spacer nad rzekę.

Akcent się przesuwa

Przyrostek może przesunąć akcent w słowie, a razem z nim zmienić wymowę samogłosek. Dobrym przykładem jest rodzina słowa *photograph*:

ENGLISH	WYMOWA	POLSKI
photograph	/ˈfəʊtəgrɑːf/	zdjęcie
photographer	/fəˈtɒgrəfə/	fotograf

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/slowotworstwo/

ENGLISH	WYMOWA	POLSKI
photographic	/ˌfəʊtəˈgræfɪk/	fotograficzny

Zbitki i *-gate*

Zbitki łączą początek jednego słowa z końcem drugiego: *brunch* (*breakfast* + *lunch*), *smog* (*smoke* + *fog*), *motel* (*motor* + *hotel*), *Brexit* (*Britain* + *exit*). Czasem fragment słowa zaczyna żyć własnym życiem jako nowy przyrostek.

CIEKAWOSTKA: SKĄD SIĘ WZIĘŁO -GATE

Przyrostek *-gate* oznaczający skandal pochodzi od afery Watergate z lat 70., która doprowadziła do dymisji prezydenta Richarda Nixona. Nazwa afery wzięła się od kompleksu budynków Watergate w Waszyngtonie, w którym doszło do włamania. Już w latach 70. dziennikarze zaczęli doklejać *-gate* do nazw innych skandali, a Wikipedia ma dziś listę kilkuset takich nazw. Jedną z najgłośniejszych brytyjskich jest *partygate* – tak media nazwały aferę wokół przyjęć na Downing Street w czasie pandemicznych ograniczeń.

The newspapers called it partygate.

DO ZAPAMIĘTANIA

Najważniejsze z tej lekcji

- Przedrostki zmieniają znaczenie: *un-, in-, dis-, non-*; *im-* przed *p/m*, *il-* przed *l*, *ir-* przed *r*.
- *re-* = ponownie, *mis-* = źle, *over-* / *under-* = za dużo / za mało.
- Przyrostki zmieniają część mowy: rzeczowniki *-tion, -ment, -ness, -ity, -ship*; osoby *-er, -or, -ist, -ian*, ale *-ee* = ten, wobec kogo coś się robi.
- Przymiotniki: *-ful* / *-less, -able, -ous, -al, -ive, -y*; czasowniki: *-ise, -en, -ify*.
- Konwersja: *a text* ↣ *to text*; przy niektórych parach zmienia się akcent.
- W zadaniu ze słowotwórstwa najpierw ustal, jakiej części mowy potrzebuje zdanie.

DLA NAUCZYCIELA

Słowotwórstwo dobrze ćwiczy się w formie „drzewa rodzinnego”: na środku tablicy uczniowie zapisują jedno słowo (*help, care, act, nation*), a potem w grupach dopisują wokół wszystkie pochodne, jakie znają, oznaczając część mowy kolorem. Wygrywa grupa, która znajdzie najwięcej poprawnych słów. Przedrostki przeczące można przećwiczyć jako grę w „przeciwieństwa”: nauczyciel rzuca piłkę z przymiotnikiem (*patient!*), a uczeń odrzuca ją z odpowiedzią (*impatient!*). Dobrym zadaniem domowym jest wyszukanie w brytyjskich nagłówkach prasowych trzech słów utworzonych przez konwersję albo zbitkę.

Źródła i dalsza lektura

- Paciorek J., *Wielka gramatyka języka angielskiego*, Wydawnictwo GREG, Kraków 2024.
- *List of -gate scandals and controversies*, „Wikipedia”, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_-gate_scandals_and_controversies [dostęp: 19.11.2026].
- Merriam-Webster, *'-Gate': Notes on a Scandal*, https://www.merriam-webster.com/wordplay/gate-suffix-scandal-word-history [dostęp: 19.11.2026].

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/slowotworstwo/

- Swan M., *Practical English Usage*, wyd. 4, Oxford University Press, Oxford 2016 – hasła o przedrostkach i przyrostkach oraz o pisowni *-ise* i *-ize*.
- McCarthy M., O'Dell F., *English Vocabulary in Use: Upper-intermediate*, wyd. 4, Cambridge University Press, Cambridge 2017 – rozdziały o słowotwórstwie.

Adresy linków z tekstu

1. https://zadruzynski.com/rzeczowniki-w-angielskim/
2. https://zadruzynski.com/przymiotniki-i-stopniowanie/
3. https://zadruzynski.com/przyslowki/

LICENCJA

© 2026 Igor Zadrużyński. Ten tekst jest udostępniony na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC 4.0). Możesz go kopiować, rozpowszechniać i przerabiać w celach niekomercyjnych pod warunkiem, że podasz autora i adres źródła, dołączysz link do licencji i zaznaczysz, czy wprowadzono zmiany. Przykład poprawnego oznaczenia:

Igor Zadrużyński, *Słowotwórstwo w angielskim: przedrostki, przyrostki i konwersja*, zadruzynski.com, https://zadruzynski.com/slowotworstwo/, licencja CC BY-NC 4.0

Licencja nie obejmuje cytatów, ilustracji ani innych materiałów pochodzących od innych autorów — obowiązują dla nich ich własne zasady.

Ilustracje, przy których nie podano innego źródła, zostały wygenerowane z pomocą AI.

zadruzynski.com